

Datum 13 november 2013

Byggnadsnämnden

RIKTLINJER FÖR FISKELÄGEN

Antagna av byggnadsnämnden 2013-11-13 § 251

Riktlinjerna ska användas som stöd för handläggning av ärenden som avser uppförande av nya bodar, ändrad användning eller annan bygglovpliktig ändring och ligga till grund för hur byggnadsnämnden fattar beslut samt ge bodägarna en tydlig utgångspunkt vid förvaltning och ändring.

Gällande lagstiftning

Bygglov krävs för uppförande, ändrad användning respektive tillbyggnad av fiskebodar enligt Plan- och bygglagen 9 kap 2 §. Rivningslov krävs för rivning av bodar inom detaljplan, rivningsanmälan ska lämnas in för rivning av alla övriga bodar. Bygglov för så kallad ersättningsbod kan endast beviljas inom fem år efter att ursprunglig fiskebod av olika skäl har rivits. För att gälla som ersättningsbod i bygglovsammanhang, krävs att den har samma utseende, storlek och användning som den ursprungliga boden.

För fiskelägen som ligger inom ett detaljplanelagt område, styrs användningen av marken och bodarna av gällande planbestämmelser.

Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om boden är särskilt värdefull (se gotland.se/KMPfiskelägen) får den inte förvanskas och ska underhållas så att de särskilda värdena bevaras. PBL 8 kap § 13 och 14.

I stort sett alla fiskelägen ligger inom strandskydd, Miljöbalken 7 kap 15 §. Dispens från strandskyddet söks hos Länsstyrelsen på Gotland och avser ändrad användning, uppförandet av ny byggnad eller ändring av befintlig byggnad genom tillbyggnad, ombyggnad eller annan åtgärd som påverkar dess yttre utseende (detta gäller även icke bygglovpliktiga åtgärder). Åtgärder som hindrar allmänhetens tillträde till stranden får inte genomföras.

Fiskebodar för fiskets och jordbrukets behov är inte bygglovpliktiga (utom inom detaljplan). De är dessutom undantagna från strandskyddsbestämmelserna enligt 9 kap 16 § MB. Länsstyrelsen inrättade 1993 naturreservatet Gotlandskusten, Förordning om områdesskydd enligt Miljöbalken, vilket sammanfaller med gällande strandskyddsbestämmelser. Detta innebär att alla fiskebodar och övriga byggnader kräver tillstånd från länsstyrelsen.

För de fiskelägen som är utpekade som byggnadsminne krävs tillstånd från länsstyrelsen vid ändring av byggnadsminne, Kulturminneslagen.

Bakgrund

Redan 1973 var ambitionen att inventera, klassificera och ta fram förhållningsätt för befintliga fiskelägen runt Gotlands kust.

Fiskebodarna har ursprungligen byggts som enkla förråd för fiskeredskap och tillfällig övernattning i samband med fiske. Bodarnas betydelse har förändrats över tid, både vad gäller funktion och ägoförhållanden.

Idag finns fritidsfiske kvar, men bodarna och fiskeläget används allt mer för tillfällig övernattning och sommarvistelse och ägs ofta av personer utan direkt koppling till en gård i socknen.

Under våren 2013 har avdelningen för bebyggelse och livsmiljö arbetat fram riktlinjer för bygglovpliktiga åtgärder och underhåll av de gotländska fiskelägena. Detta arbete genomförs inom ramen för det nya kulturmiljöprogrammet för gotland www.gotland.se/KMPgotland. Riktlinjerna har även varit ute på remiss.

Målsättning

Fiskeläget har präglats av gemenskap, ett gemensamt ägande och samarbete kring olika praktiska behov. Den gemensamma förvaltningen av bryggor, byggnader och mark mellan bodarna är ännu en viktig kvalitet och förutsättning för att fiskeläget ska upplevas som en välkomnande och tillgänglig kulturmiljö även för tillfälligt besökande.

Även om ägoförhållanden och fisket genomgår förändringar är det viktigt att fiskelägena inte utvecklas till sommarstugeområden. Användningen ska präglas av respekt för allmänhetens tillgång till stranden och bodarnas kulturhistoriska värde.

Målsättning är att säkra fiskelägena inför framtiden så att de förblir en del av Gotlands fantastiska kustlandskap och att alla får möjlighet att njuta av och uppleva detta unika kulturarv.

I det fortsatta arbetet med KMP Gotland kommer listan på utpekade fiskelägen som togs fram 1982 att uppdateras (se www.gotland.se/KMPfiskelägen). Det är också angeläget att se över samtliga fiskelägen och göra en bedömning om vissa ska skyddas genom planläggning i någon form (detaljplan eller områdesbestämmelser) samt att stötta samfällighets-, fiskeföreningar och liknande som har ambitionen att ta fram egna riktlinjer för förvaltning.

RIKTLINJER FÖR BYGGLOVPLIKTIGA ÅTGÄRDER

Uppförande av nya bodar

- Endast i undantagsfall lämnas bygglov för att uppföra en helt ny fiskebod. Olika förutsättningar gäller inom olika fiskelägen beroende på bebyggelsens karaktär och karaktärsmissiga känslighet för förändring. Generellt gäller att större fiskelägen med många bodar av olika ålder och varierad utformning, i högre grad tål förändring och komplettering med enstaka nya bodar, än mindre fiskelägen.

- Ett skäl att uppföra en ny bod kan vara att det finns rester av en äldre bod på platsen som man har ambitionen att återuppföra.
- Fiskebodas betraktas som förråd och användningen ska tydligt framgå av ansökningshandlingarna
- Placeringen av ny bod ska anpassas till vad som är typiskt för det enskilda fiskeläget, vilket historiskt sätt oftast varit i täta rader parallellt med strand. Vid bedömning av lämplig placering ska även hänsyn tas till övrig hamnverksamhet, naturvärden på och vid stranden och människors möjlighet till rörligt friluftsliv/besök i området.
- Boden ska utföras med samma enkla förrådskaraktär som kännetecknar traditionella bodar, både vad gäller storlek, materialval och utformning. Fönster ska vara små och begränsas till en fasad. Fönster i dörr ska undvikas.
- Att installera vatten och avlopp är olämpligt. Behov av vatten och avlopp kan lösas med gemensam vattenpump respektive utedass.
- Avstyckning av enskilda fiskebodas är olämpligt då en ökad privatisering riskerar att förvanska fiskelägets ursprungliga karaktär och begränsa allmänhetens tillträde till området.
- Adressättning av enskilda bodar genomförs inte (se Lantmäteriets riktlinjer för adressättning).

Ändrad användning

- Fiskebodas betraktas som förråd.

Tillbyggnad

- Tillbyggnader prövas med utgångspunkt från den befintliga bodens och fiskelägets kulturvärden och karaktär.

Rivning

- Bodarna ska i första hand underhållas och bevaras. Om boden måste rivas bör den först dokumenteras.

RIKTLINJER FÖR VARSAMHET OCH FÖR ATT UNDVIKA FÖRVANSKNING

Samtliga fiskebodas ska behandlas varsamt vid förändring och för de fiskelägen och bodas som är utpekade i kulturminnesvårdsprogram 1982 (se gotland.se/KMPfiskelagen) gäller förvanskningförbud enligt PBL 8:13 och 14. De räknas som särskilt värdefulla och innebär att bodarna inte får underhållas eller förändras så att deras kulturhistoriska värden minskar.

På Gotland finns historiskt sätt ett antal olika typer av fiskebodas med väggar uppförda i sten eller trä. Äldre bodas har fal- eller spåntak medan det på bodas uppförda på 1900-talet även är vanligt med papp eller plåt som pannplåt eller sinuskorrugerad plåt. Bodarna vilar på en stengrund utan markerad sockel.

Bodas i trä finns inom fiskelägen över hela n. Äldre bodas är oftast uppförda i bulsteknik (skiftesverk) medan det under 1900-talet blev mer vanligt att bygga med regelkonstruktion och fasadpanel. Panelen är oftast utförd med locklist och målad med röd slamfärg eller tjärad. Omålade bodas har grånat av väder och vind. Ett fåtal bodas är uppförda med timmer. Stenbodas finns oftast på södra eller östra Gotland, uppförda med väggar av kalk- eller sandsten med flis- eller faltak. Väggarne är nästan alltid oputsade.

Fiskebodas har generellt ett mycket anspråkslöst utförande med inga eller

enstaka fönsteröppningar. Fönstren är små enluftsfönster med enkelglas och fasta spröjs. Dörrarna är bräddörrar utan ljusinsläpp och med enkla omfattningar, precis som fönstren.

Bodarnas enkla karaktär kännetecknas av att byggnadsmaterialet historiskt sett inte varit särskilt påkostat. Man tog vad man hade av det som fanns tillgängligt och det resulterade i att taken kunde ha spillbitar av papp som blivit över från något annat bygge eller ett lappverk av plåt som återanvänts.

Även till sin konstruktion är bodarna enkla, vilket kännetecknas av deras förrådskaraktär. För att bevara dessa särdrag krävs att man undviker att betrakta bodarna som bostäder genom att höja standarden och renovera med ”fel” material och metoder.

Exempel på förvanskning kan vara att lägga tegel eller falsad plåt på taket, att försköna med vindskivor eller fönsteromfattningar, solpanel, parabol, tv-antenn, stuprör, hängrännor eller att dra in vatten och avlopp och inreda för bostadsändamål. Den yttre miljön kan förvanskas av exempelvis staket, uteplatser eller andra typer av trädgårdsanläggningar som utemöbler, diskbänkar, grillar, tvättlinor, flaggstolpar mm som skapar upplevelsen av villatomt och begränsar allmänhetens tillträde.

Huvudregeln vid all förändring är att använda samma material som det befintliga. Detta för att säkerställa att bodarna inte förändras på ett sätt som innebär att deras särdrag försvinner.

Miljön

- Bryggor, läningar, inhägnader, gistgårdar och lysstänger mm ska så långt möjligt bibehållas.
- Marken intill och mellan bodarna ska hållas öppen för allmänhetens passage. Ändringar och byggnadsåtgärder som gör att allmänheten förhindras eller avhålls från att vistas i fiskeläget är inte lämpligt.

Tak

- Ursprungligt takmaterial såsom papp, plåt, spån, falor och flis(stenbodars) ska så långt möjligt bibehållas och i första hand underhållas.
- Vid omläggning av tak ska traditionella material och metoder användas. Var noga med att behålla det enkla utförandet i detaljerna (vindskivor etc.)
- Skorstenar ska så långt möjligt bibehållas.

Fasader

- Panelade fasader ska bibehållas och i första hand underhållas där enstaka bräddor byts ut.
- Ny panel ska anpassas efter byggnadens karaktär avseende dimension, ytstruktur och profilering
- Var noga med att återställa det enkla utförandet i detaljerna som till exempel fönster och dörrumfattningar.
- Putsade bodars ska i första hand underhållas med pustuslagningar. Var noga med att välja rätt puts som inte skadar underlaget.

Fönster och dörrar

- Nya dörr- och fönsteröppningar är olämpligt. Ljusinsläpp i dörrar ska undvikas.

- Befintliga fönster och dörrar ska i första hand bibehållas och underhållas. Vid byte av fönster och dörrar ska de dessa anpassas till bodens karaktär vad gäller utförande och material.

Färgsättning

- Befintlig färgsättning ska bibehållas. Bodarna är nästan uteslutande rödfärgade, tjärade eller blekta av sol och vind. Använd en färgtyp som inte skadar underlaget såsom slamfärg, tjära och järnvitriol.

Inredning

- Fast inredning med koppling till fiske ska bibehållas.
- Att installera vatten och avlopp är olämpligt